

Янглишмасам, ўшанда биринчи курсда эдик. Ётоқхонада биздан уч-тўрт боскич юкорида ўқийдиган талабалар ҳам бор эди. Аралаш-куралаш яшаганимиз учун бутун туриш-турмушимиз ўртада, ошкора, ўзаро кирди-чикди, кўшничилик одатий хол эди. Шундай бир холат сира эсимдан чикмайди. Юкори боскичда ўқийдиган, бўйи ўртадан пастрок, жиккаккина, хушрўй, истарали, хамиша негадир бир хил – кора кўйлак кийиб юрадиган бир йигит кўпинча хонамизни такиллашиб, сигарет сўрар, биз чекмаслигимизни айтардик, у эса узр сўраб кайтиб кетар, аммо бир неча кундан кейин яна ўша илтимосини такрорлар, шунда жонимизга тегар, намуноча хира бўлмасам, дея оркасидан тўнгиллаб кўяр эдик. Орадан канча кунлар, ойлар ўтди, билмайман, бир куни «Шарк юлдузи» журналининг янги сонидан атокли адиб Аскад Мухторнинг «Ок йўл»и билан Рауф Парфи деган номини биз хали эшитмаган бир хаваскорнинг туркум шеърлари босилди. Фотосурати ҳам берилган эди, бундок карасак, ўша – биздан сигарет сўраб юрадиган «хира» йигит!.. «Ё тавба!» дея шеърларини талашиб-тортишиб ўқий кетдик. Айникса, ёмгир хакидаги шеър шундоккина юрагимизга куйилиб колди.

Ёмгир ёгар, шигалаб ёгар,
Томчилар томчилар сочимга.
Ёмгир ёгар, шигалаб ёгар,
Хам кайгумга, хам кувончимга.

Мен бу шеърни хозир шоирнинг китобларига карамай, ёддан тикляпман. Ха, у бир ўқишда эсда коладиган, биз шу пайтгача ўқиган, билган шеърларга мутлако ўхшамас эди. Атокли адиб Рауф Парфи хеч кимникига ўхшамаган бир овоз билан куйлаб юборганини бежиз таъкидламаганди. Рахматли кейинчалик, орадан кўп йиллар ўтиб, Рауф Парфи таникли шоир бўлгач, шогирдини асосиз танкидлардан химоя килиб катта тахлилий макола хам ёзган эди.

Кейинчалик кўшик килиб куйланган яна бир шеър тилга тушиб, оммалашиб кетганига гувоҳ бўлганмиз. Бу – хозир хонанда Илхом Фармонов суйиб куйлаётган ўша машхур кўшик:

Балки ўчган эдим ёдингдан
Ширин хаёлингни буздимми?
Лайло, Лайло, сенинг ёнингда
Япрок каби кўрдим ўзимни,
Ширин хаёлингни буздимми?

Айрим мисралари кейинчалик кайта ишланган бу шеърни биринчи марта Рауф Парфининг Фозил Усмон деган ногирон курсдоши кўшик килиб, жўшиб-ёниб куйлаган. Илк бор рахматли ёзувчи Рустам Рахмон ва журналист, хажвчи шоир Тўлан Кўзибоевларнинг саъй-харакати билан «Ёшлик» радиостанцияси оркали эфирга берилган.

Рауф Парфининг хамма асарлари хам юкорида кайд этилган шеърлари каби содда, тушунарли эмас. У хос шоир эди. Кутилмаган, бекиёс, бетакрор образлиликка асосланган, турли рамзлар, мажозлар, мураккаб тимсолларга йўгрилган шеърларини

тушуниш учун шунчаки дидли-фаросатли китобхон бўлишнинг ўзи камлик қилади. Бунинг учун алоҳида бир тайёргарлик, малака, қобилият ва шеърятни нозик тушунадиган бадиий дид ҳам керак. Рауф Парфи айнан худди шундай шеърхонни кўз олдига келтириб ёзарди. Бундай китобхонлар эса хамиша саноклидир. Шу ўринда атокли рус шоири Пастернакнинг: «Буюк китобхонлар пайдо бўлгандагина буюк адабиёт пайдо бўлади», деган ибратли гапи эсга тушади. Рауф Парфи бундай китобхонлар кўпайишини қутолмасди. Шу боис у инсоннинг армони ва андухи хақидаги аламли битикларини имкони борида қозоғга тўкиб қолиш учун интиларди.

Рауф Парфи шеърятда Туркистон қайғуси, турк бирлиги гоёси устивор йўналиш қасб этди. Ижодидаги бу қутлуг, ўзак масалага истиклол соғинчи оҳанглари ҳамоҳанг бўлиб, шеърятини ичдан нурланганди, юксак бир чўққига кўтарди. Шоирнинг «Сабр дараҳти» китобида шундай сатрлар бор: «Ў, сабр дараҳти – қутлуг Туркистон». Шоир матбуотдаги бир суҳбатда фикр-мулоҳазаларини янада қуйинчаклик билан, очик баён этади: «Миср-Бобил, Хитой-Хиндистон, Рум, Эрон, Оврупо, Америка сингари Турон-Туркистон, Турк дунёси жаҳон илму фани, маданияти, адабиёти ва санъати ҳазинасига муносиб мерос берди ва беражакдир. Шоирларимиз Туркистон руҳини, ўзбек руҳини қуйладилар. Зеро, ўзбек руҳи ўлмасдир, ўзбек руҳи бутун Турк дунёсининг меросидир. Ўзбек миллати бу олтин мероснинг эгаси, бу мерос бутун жаҳон учун, бутун инсоният учун аллоҳ инояти-ла гўзал армугондир. Ўзбек миллати жаҳон тамаддунини бир поғона баланд кўтарган буюк миллатдир. Ўзбек бўлиб тугилган, ўзбек деган номни муқаддас билиб, тану руҳида асраган инсон нақадар бахтли инсондир».

Шоир кўнглининг туб-тубидан отилиб чиққан бу залворли эътироф, бу ички нидони хотиржам, ҳаяжонсиз ўқиш мумкин эмас. Зеро, кўп асрлар давом этган истилолар, зулмлар, қатагонлар туфайли миллий гурури топталган, қадди буқилган, ўзлигини унутаётган, онгу шуурига қуллик психологияси сингдирилган халқининг озод бўлишини, ўзлигини танишини, рўшнолик кўришини истаган, ўз миллатини чин юракдан севган, миллати билан фахрланган, миллатига юқинган, миллатининг бағри бутун бўлишини астойдил хоҳлаган миллий шоиргина шундай дея оларди. Бу дил изхори шоирнинг эзгу орзулари, дарду армонлари инъикоси бўлмиш ўлмас шеърятини моҳиятига янада теранроқ, сергақроқ назар ташлашга ундайди. Шунда сиз устоз Иброҳим Гафуров «Рауф» деган мансурасида «Кўзи – Туркистоннинг кўзи, Сўзи – Туркистоннинг сўзи, ўзи – Туркистоннинг ўзи» дея бежиз ёзмаганини англайсиз...

Рауф Парфи шеърятини осонгина, бир ўқишда ҳазм қилинадиган битиклар эмас. Унинг шеърятдаги мураккабликлар, образли ташбеҳлар, қоса тағидаги нимқосалардан ҳадиксирайдиганлар аввал сувни лойқалатишга уриниб кўришди. Гоҳо ҳассос шоирни тушқунликда айблашди, айрим сатрларини матндан узиб олиб, бўлакча талқин қилишди. Шоир ўз вақтида бунга муносиб жавоб берган эди: «Мозор суқунат, жимлик билан руҳни тарбиялайди, санъат эса мунг ёрдамида кўнғилдаги қасал туйғуларни даволайди». Йигирманчи асрнинг иккинчи ярмидаги ўзбек шеърятда биронта шоир изланишлари Рауф Парфи ижоди қаби кўп баҳсу мунозараларга сабаб бўлмаган. Бу баҳсларда шоир ижоди жиддий қайта синовдан ўтди, шеърятини «забт этилмаган чўққи» (Улғубек Ҳамдам) дея эътироф этилди. Хайриятки, 37-йиллар ортда қолган эди, соғлом фикр қолиб қикди. Донишманд адиб Асқад Мухтор, Озод Шарафиддинов, Иброҳим Гафуров, Иброҳим Ҳаққул қаби зукко олимлар шоир ижодини тўғри, қолис таҳлил ва талқин этдилар.

Мухими – Рауф Парфи ижоди ўзбек шеърятда янги тўлқин, янғича бир йўналиш пайдо

бўлишига йўл очди. Устоз кулбасидаги (кўпинча кулбанинг ўзи бўлмасди) шеърхонликлар, адабиёт хақидаги тонготар, дилкаш гурунглари ҳеч қачон унутилмайди, соғинч билан эсланади. Тилак Жўра, Назар Шукур, Чори Аваз, Аъзам Ўктам (аллоҳ уларни ўз раҳматига олган бўлсин) ва Тўра Мирзо, Чоршаъм, Турсун Али, Рустам Мусурмон, Баҳром Рўзимухаммад, Мухаммад Гаффор, Носиржон Тошматов каби шоирлар Рауф Парфига астойдил ихлос кўйган, устоз ижодидан руҳланган, илхомланган.

Рауф Парфи (турли йилларда чоп этилган «Карвон йўли», «Акс садо», «Тасвир», «Хотирот», «Кўзлар», «Кайтиш», «Сабр дарахти», «Сукунат», «Товба», «Сўнгни видо» каби ихчам китобларига киритилган шеърлар жамланса, битта салмоқли «Сайланма» бўлар экан) ҳаётлигида шоирлик шон-шухратининг нашъу намосидан андак баҳраманд бўлса-да, айрим номдор, донгдор ижодкорлар каби оммабоп ва хаммабоп шоир бўлмаган, бунга ўзи ҳам интилмаган. (Зеро, оммавийлик санъатнинг бош мезони ҳам эмас). Улугбек Хамдам таъкидлаганидек, «Унинг учун шоирлик ТИРИКЧИЛИК ЭМАС, ТИРИКЛИК, Борлик ва Йўклик, Аввал ва Охирдир!»

Рауф Парфи ҳаётлигида ўз кўли билан тартиб берган охирги китоби «Сўнгни видо» деб аталади. Ўз-ўзидан бу ном энди рамзий маъно касб этган. Китоб муковасида шоирнинг яхлит фотосурати берилган. Сочлари қордай оппоқ, ўзига ярашган сокол-мўйлови қиров боғлаган шоир кўзлари туб-тубида чексиз бир маҳзунлик, адоксиз бир гусса зоҳир. Тўйиб-тўйиб йиглаб, эндигина юпанган, тин олган болақай кўзларини эслатади. Бу кўзларга хотиржам тикилиб бўлмайди. Мен ҳаётда уни кўп кузатганман. Негадир, ўзи кулиб турганда ҳам кўзларидаги ўша мунгли ифода сўнмасди.

Рауф аканинг шеърлари нимаси биландир ўзига ўхшайди, ўзини эслатади, ўзи хақида ҳикоя қилаётган мунгли, адоксиз бир куйга ўхшайди. Агар унга кулок тутсак, уни тинглай ва англай билсак, шоир хақидаги энг муҳим, энг керакли, энг хаяжонли кечинмалардан огоҳ бўламиз. Шоир дил изхори бағоят самимий. Дарвоқе, шоир ҳаётда ҳам самимий, кўнгли очик, дилкаш инсон эди. Машҳур шоир бўлиб танилганда ҳам болаларча соддалиги, бегуборлигини саклаб қолди. Шу боис хамиша атрофида дўстлари, мухлислари гирдиқапалак эди, атай уни кўргани узок-узоклардан келишар эди. Уни устоз санаган, унга пирга сизингандай ихлос кўйган ёшлар, улфатлар ҳам кўп эди. Бундай мулоқотлар кўпинча ичкиликсиз ўтмасди. Афсуски, шоир кўпларнинг бошига етган бу иллатдан бир умр қутулолмади. Балки ҳаётдан эрта кўз юмишига ҳам қисман шу одати сабаб бўлгандир.

Хамма нарса катъий ҳисоб-китоб асосига қурилган, дарвешликни мутлақо қўтармайдиган замонда Рауф Парфи бегараз, хокисоргина, дарвешона яшаб ўтди. Осон бўлмаса-да, шу мушкулотнинг уддасидан чиқа олди. Ҳа, у янги замондаги СЎНГГИ ДАРВЕШ эди. Шоирнинг ҳаёт тарзи, туриш-турмуши билан яхши таниш бўлган одамнинг ҳаёлига беихтиёр шу тушунча келади.

Сархушлик, мастоналик, телбаворлик, ошиконалик фидойиликка эш бўлиб, ижодкорлик салоҳиятини юксакликка олиб чиқиш чиндан ҳам бир мўъжизадир. Ҳаётда ўзидан кечиб, дарвешликни, «Бир оз гўдак, бир оз...шоир, бир озгина девона»ликни (Эркин Воҳидов), «Соғлар орасида ўгай»ликни (Абдулла Орипов) ихтиёр этган шоирлар камдан кам учрайди. Такдирнинг бу залворли юқи ва захматини қўтармоққа хамма ҳам қодир эмас. Рауф Парфи эса бу машаққатга тоб берди.

Рауф Парфининг жамики фазилату нуксонлари, дарвешона ҳаёт тарзи, хамма-хаммаси яхлит холда унинг тугма шоир эканлигини эслатиб, таъкидлаб турганга ўхшарди.

Шахсиятида оддий сўзлар билан тушунтириш кийин бўлган кандайдир бир жозиба бор эдики, шу нарса муслислари ва дўстларини оханграбо янглиг мудом ўзига тортарди. Рауф аканинг гаройиб, бехаловат туриш-турмушини кузатган одам унинг қачон шеър ёзишга вақт топишини тасаввур қилолмасди. Дархақиқат, улфатчилик, сархушлик, ит ётиш, мирзо туриш кабилидаги хокисор, дарвешона ҳаёт тарзини ихтиёр этган шоирнинг кўнглига яна шеър сизишини тасаввур қилиш кийин эди. Балки шунинг учун ҳам Рауф ака айрим ижодкорлар каби сермахсул бўлмагандир. Озгинаю созгина ёзгани яхши бўлгандир.

Рауф Парфи минбар шоири эмасди. Шу боис расмий давраларга интилмас, юксак минбарлардан шеър ўқишни унчалик суймас эди. Мен унинг турли учрашув, анжуман, расмий тадбирларда (уни камдан кам таклиф этишарди) шеър ўқиганини бир-икки бор кўрганман, холос. Мабодо шеър ўқишга тўғри келиб қолса, замонасозлик қилиб, оммабоп ва ҳаммабоп эмас, ўзига маъқул бўлган шеърларини ҳавола этарди. Шеър ўқиганда ширали, титрок, айни чоғда ҳазин овозида ажиб бир улугворлик оҳанги пайдо бўлар, шу асно ўзи ҳам бутунлай бошқа одамга айланиб қоларди. Шунда уни тинглаш кўп мароқли эди. Гоҳо ўзи эътиқод қўйган суюкли шоирлари – Чўлпон ва Нозим Хикмат (баъзан туркча ҳам ўқирди) шеърларидан ҳам ўқиб берарди. Адабий жараёни, айниқса шеърятни синчиклаб кузатар, бу ҳақда ўз фикр-мулоҳазаларини ўртоқлашар, қутилмаган кузатиш-хулосалари билан кўпчиликни хайратлантирар эди. Масалан, замона зайли билан бизда ТАМА АДАБИЁТИ пайдо бўлганини афсус билан таъқидларди. Шоирнинг бир оғиз лутфи билан мўлжалга бехато урувчи ушбу ибора адабий муҳитда истифодага қириб оммалашди.

Шоир ҳадди сизагидан, дилтортар давраларда яйраб-қувнаб, тинимсиз ҳазил-хузул қилиб ўтирар, ажойиб, бетакрор лутфлари, ҳазил-мутоибаларини эшитган киши уни ҳаётда ҳеч қандай ташвиши йўқ, бахтиёр одам деб ўйлаши мумкин эди. Шу ўринда бир шоирнинг «Қаҳ-қаҳ уриб қуламан нечун, ўзгалар гамгинлигим билмасин учун» деган мисраси ҳаёлга келади. Рауф ака ҳам кўпинча кўнгил тубидаги асл дарду ҳасратларини пинҳон тутаётганга ўхшарди. У гапирганда ҳамма жон қулоғи билан, берилиб тингларди. Чунки унинг вокеликка муносабати ҳам ўзига ҳос эди, диққатни тортарди, теша тегмаган гаплари гоҳ қулғили, гоҳ шеърлари каби образли-рамзли бўларди. Жиддий тарзда ҳазил қилар, ҳазил ила жиддий гапирар эди. Буни тушунган тушунар, тушунмаган талмовсираб ўтираверарди.

Эсимда, 1995 йилнинг авжи қиш палласи шоир билан ёзувчиларнинг Дўрмондаги ижод уйида бирга яшаганмиз. Ошхона ёнида бир эски қутубхона бўларди. Ўша қунлари қутубхонани тартибга солишаётганиди шекилли, бир четда чанг босган эски қитоблар уюлиб ётарди. Рауф ака улар орасидан анча-мунча нодир қитобларни топиб, хонасига олиб чиқиб бир четга қиройли тахлаб қўяди. Бир гал хонасига чиқсам Нобел мукофотини олган Кнут Гамсунгнинг қитобини ўқийётган экан. Шоир қитобни танлаб, саралаб ўқир, унга анча-мунча асар ёқмас, адабиётга талаби жуда юксак эди. Шарқ ва Ғарб бадиий тафаккурини пухта ўзлаштириб, омукта қилган эди. Ижодида бу яққол сезиларди. Унинг наздида, адабиёт ҳаётнинг жўн изхори эмас, абадиятга дахлдор илохий мўъжиза эди.

Рауф Парфи ўзбекнинг буюк шоири Чўлпоннинг астойдил чин муҳлиси эди. Чўлпон меросини яхши ўзлаштирганди, ундан илҳомланарди, таъсирланарди. Унинг ижодида «Қачон тонг отадир менинг юртимда, Қачон адо бўлар гамга ботган гам», «Агар юрак ютиб қилсам ошқор – Сўзларим зулмга отилган ўқдир» каби Чўлпонга ҳамоҳанг сатрлар

кўплаб учрайди. Юкорида таъкидлаганимдек, Рауф ака шеърни ниҳоятда таъсирчан ўқирди, овозида бетакрор бир жозиба бор эди. Чўлпоннинг ўша машхур «Тириксан, ўлмагансан, Сен-да одам, сен-да инсонсан, Кишан кийма, бўйин эгма, Ки сен хам хур тугилгонсан!..» деган шох сатрларини ички бир титрок, хаяжон билан ўқиганда беихтиёр кўзларига ёш калкиб чикарди. Мавриди келганда Чўлпон ижодини тарғиб қилишдан эринмасди. Бир замонлар Болтикбўйи мамлакатларига сафар қилиб, дарвешлиги боис, у ерда тўрт-беш ой қолиб кетганида Чўлпон шеърларини ўзи баҳоли қудрат русчага таглама (подстрочник, яъни сўзма сўз ўгириш) қилиб, шу ерлик шоир дўстларининг она тилида таржима қилдириб чоп эттиради, натижада Чўлпон ижоди Болтикбўйи халқларида катта кизиқиш уйғотади. Афсуски, бу ноёб воқеадан хатто аксарият адабиёт мухлислари хам хабардор эмаслар. Рауф ака матбуотдаги суҳбатидан шундай ёзганди: «Абдулхамид Чўлпон зулмга қарши, сталинизмга қарши, озодлик учун, дунёвий шеърини учун, ҳуқуқи учун курашаётганларнинг сардорларидан биридир. Халқ шундай шоирини кўп замонлардан буён қутган эди. У келди ва кураш майдонига чиқди. Халқ ва Хақиқат йўлида қурбон бўлди.»

Дўрмондаги дилтортар суҳбатларда хам Рауф ака Чўлпон хақида кўп гапирарди. Бу файзли маскан айниқса қиш палласи ижодкорлар билан жуда гавжум бўлар, у ердаги самимий, дилқаш, бетакрор гурунгларининг нашъу намосини ҳеч нарса билан қиёслаб бўлмас эди. (Уч қарра нашр этилган «Дўрмон хангомалари» деган китобимнинг ҳамиртуруши хам ана ўша ерда қорилган). Адиблар бу ерда ҳаммага хам айтавермайдиган сир-асрори, ижодий режалари билан ўзаро ўртоқлашар, адабиёт хақида тўйиб-тўйиб гурунглашар, ўртадаги дўстлик, хайрихоҳлик ришталари янада мустаҳкамланар эди. Мен бу мулоқотларни ганимат билиб, «Замондошлардан эсдалик-дастхатлар» (ижодкорнинг дастхатини жуда қадрлайман, дастхат билан совға қилинган китобларни алоҳида, авайлаб саклайман) деган бир дафтар тутган эдим. Дўрмонда яшаётган шоирлар бир-иккитадан шеърини ўз қўли билан ўша дафтаримга ёзиб беришган. Унда Азиз Абдураззок, Тўра Сулаймон, Усмон Азим, Абдулла Шер, Ориф Одилхонов, Ихтиёр Ризо, Ошиқ Эркин, Шуқур Қурбон, Мухаммад Раҳмон, Азим Суюн, Хабибулло Саид Гани, Камчибек Кенжа, Фарид Усмон каби шоирлар қатори Рауф Парфининг хам қимматли дастхати бор. Шоир ёмғир ва Лайло хақидаги шеърини лотин алифбосида битган, дафтар хошиясига худди Пушкин ўз қўлёзмалари четига чизгандек, ёмғир ва қиз тасвирини хам туширган, хатто «Лайло» қўшиғи нотасининг (шоир нотани билармиди – хабарим йўқ) аввали хам акс этган эди. Аслида Рауф ака билан батафсилроқ бир суҳбат қилишни кўпдан ўйлаб юрган эдим. Режамга кўра, бу суҳбат фақат қогоз эмас, видеотасвирга хам муҳрланиши, авлодларга яхши, қимматли бир хотира бўлиб қолиши лозим эди. Мақсадимни ўзига айтганимда шоир хурсанд бўлиб, бажонудил бунга рози бўлган ва суҳбатга жиддий тайёргарлик кўра бошлаган, ўзимча муҳим деб билган саволларни қогозга тушира бошлаган эдим. Афсус-надоматлар бўлсинки, кейинчалик бошқа ишларга қалғиб кетиб, бу эзгу ниятни амалга оширишга улгуролмадим. Бандасининг умри аллоҳ омонати эканини кўпинча унутиб қўямиз... Катта истеъдодларнинг ҳаёт ва адабиёт хақидаги қимматли фикр-мулоҳазалари ҳамиша юксак қадрини хисобланган. (Афсуски, атоқли адибларимизнинг ҳар қил муносабат билан турли жойларда айтган эътиборли фикрларини Гётенинг қотиби Эккерман каби ёзиб борадиганлар йўқ). Энди Рауф ака билан ҳаёлий суҳбат қилмоқдан ўзга чора тополмаймиз. Ҳа, ҳаёлий суҳбат... Шоирнинг дунёқараши, фикрлаш тарзи, истеъдодининг йўналиши ва ўзига ҳослигидан қелиб чиқиб, жавобларни тахминлаш

мумкин. Шоир билан юзма-юз ўтириб килинган гурунгнинг нашъу намосини ҳеч нарса билан киёслаб бўлмайди. Ижодкор, агар у ШАХС бўлса, унинг ўрнини ҳеч ким, ҳеч нарса босолмайди. Демак, жўнгина, аммо бирдан бир тўғри хулоса-сабоқ шу – ҳамма ишни ўз вақти-соатида килиш, истеъдодларни ҳаётлигида кадрига етиш керак экан!..

Яхшиямки саволлар қайд этилган дафтарнинг бошка бир саҳифаларига Рауф ака ўзаро суҳбатимизда айтган айрим фикрларни ёзиб қўйган эканман. Уларни ютоқиб, кўзимга суртиб, қайта-қайта ўқийман:

«Ижодкор ўз шахсини, шахсининг бутунлигини сақлаб қолиши керак. Мен ҳамиша шунга интиламман. Айримларга ўхшаб гоҳо валдирайверишим мумкин, лекин ботинан, ички бутунлигимни, шахсимни сақлашга интиламман».

«Робиндранат Тагор жуда буюқ шоир, хайронман, негадир уни ўқишмайди, билишмайди. Ахир Чўлпонлар унга суянишган. Тагор бир умр инглизларнинг мустамлакачилик сиёсатига қарши курашган бўлса, Чўлпон чоризм зулмига қарши исён қилган».

«Мумтоз адабиётимизни, тилимиз асосчиси Алишер Навоийни кўпчилик ўқимайди, тушунмайди, ҳатто шоирларимиз ҳам уни яхши билмайди. Лугатларга Навоий сўзларини киритиш керак, ҳеч бўлмаса X асрдан кейинги сўзларни киритиш лозим. Лугатимиз гариб, у тилимиз бойлигини акс эттира олмайди».

Рауф ака санъатнинг бошка турлари билан жиддий кизикар, айникса, кўшиқчилик ҳақида, айрим хофизлар кўшиқ матнини яхши англамаслиги борасида қуйиниб гапирарди. Рангтасвирга алоҳида меҳр қўйганди, рассомлар ҳаётига бағишланган китобларни топиб ўқир, дафтарлари хошиясига бежирим суратлар чизиб юрарди. Аксарият таникли рассомлар билан яқин дўст эди. Уйсиз-жойсиз қийналиб юрганда маълум муддат қандакор дўсти Омон Азизнинг ертўладаги устахонасида яшади.

Рауф ака ўзаро гурунгларида бир куни рангтасвир санъати ҳақида шундай деган эди: «Рассомнинг кўнглида бир дарди бўлмаса барибир асари яхши чиқмайди. Техниканинг ўзи билан бирон натижага эришиб бўлмайди. Агар дарди бўлса, одамлар, халқ ичига кирса, унинг оғрик-дардларини ҳис этса, асаридаги ранглар гапира бошлайди».

Рауф ака ҳар қандай одам билан осонгина тил топишар, нотаниш одамлар билан кўришаётганда ҳам юзларига самимий табассум ёйилар, муомала-мулоқотда жуда содда, ўта ишонувчан эди, шу боис кўпинча панд еб юрарди. Одамларга баҳо берганда уларга яхши ёки ёмон дея жўнгина таъриф бериб ўтирмасди. Қутилмаганда шундай бир галати ўхшатиш ёки киёслаш қилардики, ўша одамнинг бутун характери, соҳт-сумбати шундоқкина киши кўз ўнгида яққол гавдаланарди. Масалан, бир куни Дўрмонда сайр қилиб юрганганимизда илгари юкоридаги суянган тоғлари туфайли катта мансабларга эришган, аммо замона зайли билан мансаб-мавкелардан мосуво бўлса-да, хали-хамон эгардан тушгиси келмаётган ўртамиёна бир ёзувчи ҳақида ачиниб шундай деган эди: «Фалончи боёқиш ўзи яхши йигит, лекин ичида бир стержен-хода борга ўхшайди, кўнглида мен доимо баланд мавкеда юришим керак дегандек бир тушунча бор, шу боис ҳамиша отдан тушса ҳам эгардан тушгиси келмай, гўдайтиб юради».

Сир эмас, ҳаётда кўп жабру жафо чеккан одамлар кўпинча дийдаси қотиб, аламзада бўлиб қолади, мавриди келганда чекилган изтироб-аламларнинг ҳиссасини чиқариб олишга уринади. Рауф акага бундай одатлар ёт эди. У кўнглида губор сақламайдиган, боладек бегубор, кечиримли инсон эди. «Менга зугум қилганларнинг ҳаммасини кечириб юборавераман, – деган эди шоир бир суҳбатимизда, – шунда ўзимни улардан халос этаману энгил тортаман, акс холда ҳар қадамда бўладиган зугумлардан ўлиб кетишинг ҳеч гап эмас».

Афсуски, шоир барибир зугумлардан тўла-тўкис кутулолмади. Биз уни асрай олмадик. Замондошлари уни тўлик тушуна олмадилар, шундок ёнларида буюк бир шоир яшаб ўтганини англаб етмадилар. Аксарият буюкларнинг қисмати шундай яқунланган. Беихтиёр хаёлга куйидаги сатрлар келади:

Ох, шоир қисмати яркирок, гулгун,
Завқларга тўлар у, Бир Сўзни излар,
Дунёда ҳеч бир зот билмас, не учун,
Айрича кулар у, айрича бўзлар.

Фаришталар яхши гапга ҳам, ёмон гапга ҳам омин дермиш. Хаётдан эрта кетган айрим шоирлар гўё ўз тақдирини башорат қилгандек, негадир ўлимни тез-тез тилга олишади. Хар гал шунақа шеърларга кўзим тушганда ички бир титроқдан ларзага тушиб, сергак тортаман. Рауф акада ҳам шундай шеърлар бор эди. «Мен сизни севаман, аллоҳ кечирсин, Мен сизни севиб ўлганман, Кечирингиз ўлган одамни» деб ёзади шоир 1994 йили бир шеърда.

Рауф Парфининг маърақасида садокатли шогирди, шоир Тўра Мирзо Куръони қаримнинг Ёсин сурасини узок ўқиди. Хаммамиз сомеъ бўлиб, бош эгдик. Бундок разм солсам айримларнинг кўзида ёш халқаланди. Мен ҳам миждаларимга қалқиб чиккан ёшларимни тиёлмай мутаасир бўлдим. Хаёлимга «Бу дунёда рўшнолик кўрмаган шоир эрта кетди, (рахматли ёшини сўраганларга «Мен йигирма беш ёшимда тўхтаб қолганман» дея ҳазил қилар, кўринишдан соч-соқоли барвақт оқарган бегубор гўдакка ўхшарди), аллоҳ раҳматига олган бўлсин, хали яшаса бўларди» деган аламли фикр қайта-қайта урилди. Кейин, Шайхзоданинг машхур сатрларини эсладим: «Ўлганда юз соат йиглаб тургандан, Уни тиригида бир соат йўқланг».

Биз уни тиригида йўқлай олдикми? Қадрига етолдикми?.. Бу оғрикли саволлар бегам яшашимизга хали кўп халакит беради...

Рауф Парфидек сўнгни дарвеш шоир эса қайта дунёга келмайди...

"Шарк Юлдузи"